

מסכת עבודה זרה דף כ'

משנה

אין עושים תכשיטים אלו לעבודת כוכבים: קטלאות, נזמים וטבעות. רבי אליעזר אומר, בשכר מותר.

אין מוכרין להם במחובר לקרקע, אבל מוכר הוא משיקצץ. רבי יהודה אומר, מוכר הוא על מנת לקוץ.

גמרא

איסור מכירת קרקע לגוי שואלת הגמרא, מהו המקור לאסור מכירת דבר מחובר לקרקע? אמר רבי יוסי בר חנינא, נאמר: "וְלֹא תִּחְנַס", מכאן דרשו שלא לתת להם חנייה בקרקע¹¹⁶. שואלת הגמרא, והרי ממילים אלו צריכים ללמוד מה ששנינו שאין לתת להם חן ואין לומר 'כמה עובד כוכבים זה נאה?' עונה הגמרא, שאם רק דבר זה היה נלמד מהכתוב, היה צריך להכתב בכתב מלא 'לא תחונס' שמשמעותו לשון חן, וכיון שנכתב בכתב חסר נלמדים מכאן שני הדברים. שואלת הגמרא, והרי יש דבר נוסף שלומדים מכאן שהתורה אוסרת לתת להם מתנת חנם? עונה הגמרא, אם כן הייתה התורה יכולה לכתוב 'לא תחננס' מלשון חננס, ובכך שכתבה "וְלֹא תִּחְנַס" ניתן ללמוד את שלשת הדברים. וכן מצינו בבבלי שדורשים את שלשתם מהפסוק ששנינו, ממה שנאמר "וְלֹא תִּחְנַס" לומדים שלשה דברים 1. לא לתת להם חנייה בקרקע, 2. לא לתת להם חן, 3. לא לתת להם מתנת חנם.

מחלוקת תנאים לגבי נתינת ואומרת הגמרא, שהדין שאין לתת להם מתנת חנם תלוי במחלוקת תנאים. ששנינו בבבלי, נאמר: "לא

תֹּאכְלוּ כָּל נִבְלָה לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵי תִּתְּנָה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי", רבי מאיר דורש מהפסוק שהתירה התורה בין למכור ובין לתת במתנה בין לנכרי בין לגר תושב¹¹⁷. ואף שבפסוק כתוב רק למכור לגוי ולתת לגר, דורשים "לגר וכו' תִּתְּנָה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר", שמותר גם לתת וגם למכור לגר. וכן לנכרי דורשים "תִּתְּנָה וְאֶכְלָה, אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי", שמותר גם למכור וגם לתת. רבי יהודה חולק ואומר שמה שהתירה התורה, לגר תושב רק במתנה, ולנכרי רק במכירה, אבל בחנם אסור ליתן לו שום מתנה. כיון שכתוב "או", ללמדנו שרק מה שכתוב הוא מה שמותר. ורבי מאיר אומר, שהתורה כתבה "או", ללמדנו שנתנה לגר קודמת למכירה לנכרי. ורבי יהודה אומר שדבר זה נלמד מסברא, מכיון שיש מצווה להחיות את הגר תושב.

¹¹⁶ שאם לא יהיה להם קרקע, זוהי ישיבת עראי היא. פיה"מ לר"מ. ולא דוקא בשבעה עממין. עיתוי"ט.

¹¹⁷ גר תושב שקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונבילה מותרת לו, ואתה מצווה להחיותו, דכתיב בגר תושב (ויקרא כה, לה) 'וְחִי עִמָּךְ'. רש"י.

הברכה במי שרואה בריות טובות

אומרת הגמרא, מה שלמדנו בברייתא שאין לתת לגוי חן, מסייע למה שאמר רב, אסור לאדם שיאמר 'כמה נאה עובדת כוכבים זו'. שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא, מעשה ברבן שמעון בן גמליאל, שהיה על גבי מעלה בהר הבית, וראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר, אמר "מה רבו מעשיך ה'". ואף רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, ירק כחוסר חשיבות שהרי באה מטיפה סרוחה. שחק שראה שדינה להתגייר והוא יתחתן עמה, ובכה על שנוי זה עתיד להבלות בעפר? עונה הגמרא, שרב יאמר שכוונתם לברך, וכפי ששנינו הרואה בריות טובות אומר 'ברוך שככה ברא בעולמו'.

הסתכלות באשה

שואלת הגמרא, והאם מותר להסתכל באשה, והרי שנינו בברייתא, נאמר: "וְנִשְׁמַחַת מִכָּל דָּבָר רָע", מכאן שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה, באשת איש ואפילו מכווערת, ולא בבגדי צבע של אשה שמתוך שזוכר איך נראתה האשה כשלבשה אותם מהרהר אחריה. וכן לא יסתכל לא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנוקקין זה לזה, ואפילו מלא עינים כמלאך המות. אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים, ובשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו. ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות'. אם כן שמענו שיש איסור להסתכל באשה וכיצד רשב"ג ור"ע הסתכלו? עונה הגמרא, מדובר שהלכו בקרן זוית ממבוי למבוי, ולא ראה שבאה אשה כנגדו.

אופן האיסור להסתכל בבגדי אמר רב יהודה אמר שמואל, מה שאסרה הברייתא צבעונים של אשה להסתכל בבגדי צבע של אשה, אפילו היו שטוחים על גבי כותל. ורב פפא אמר, האיסור הוא כשמכיר את האשה הרגילה ללובשן. אמר רבא, מדויק כן בברייתא ששנינו 'ולא בבגדי צבע של אשה' ומשמע שמכירה, שאם לא כן היה לברייתא לכתוב 'ולא בבגדי צבעונים', ואכן אומרת הגמרא שכך נשמע מדברי הברייתא. ורב חסדא אמר, מה שאסרו זה רק בבגדים שראה שלבשה אותם¹¹⁸, אבל בבגדים חדשים שלא לבשתן מעולם, לא אסרו כיון שלא מעלה בדעתו להרהר בה. ובהכרח צריך לומר כן, שהרי הכובס שמתקן בגדים חדשים כיצד מטפל בבגדי הנשים, הרי הוא מסתכל? דוחה הגמרא שאין זה ראייה, שהרי מי שמרביע בהמה זה בזה התיירו להכניס בידים, אף שמסתכל כשנוקקים ושנינו בברייתא 'לא בחמור ולא בחמורה', משום שטרוד בעבודתו וגם כאן כשמכבס את הבגדים התיירו משום שטרוד בעבודתו.

118 ודוקא בגדי צבעונים: לפי שהאשה נאה בהן, ולא שכיחי, אבל שאר בגדים – דשכיחי, ואינן לנוי – לא מסיק אדעתיה להרהר. רש"י.

האופן שמלאך המוות הורג למדנו בברייתא שמהטיפה שנופלת מחרבו של מלאך המוות אדם מת. ואומרת הגמרא שאין זה סתירה למה שאמר אביו של שמואל, אמר לי מלאך המוות: אם לא הייתי חושש לכבודם של הבריות הייתי שוחטם ומגלה את המקום שהרגתם בשחיטה כבהמה, שיתכן ואותה טיפה מחתכת את הסימנים כשחיטה. ומה שאמרה הברייתא שמאותה טיפה המת מסריח, מסייע לרבי חנינא בר כהנא, שאמר בשם החכמים מבית מדרשו של רב, הרוצה שלא יסריח מתו יהפכנו על פניו.

ברייתא של רבי פנחס בן יאירתנו רבנן, ממה שנאמר: "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע", נלמד שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות מתוך לימודה, ועוד שמלימודו יודע כיצד להזהר, מידת זהירות כשנמנע מלעבור עבירה שבאה לידי מביאה לידי זריזות להשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו, כשם שכאן זהירות מהסתכלות מצילה מלבא לידי טומאה. זריזות מביאה לידי נקיות מחטאים, נקיות מביאה לידי פרישות אף מדבר המותר כשמחמיר על עצמו. פרישות מביאה לידי טהרה, שהיא מדריגה של צח מלובן העדיפה מנקייות. טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים. וחסידות גדולה מכולן, שנאמר: "אז דברת בחזון לחסידך". אבל רבי יהושע בן לוי סובר, ענוה גדולה מכולן שנאמר: "רוח ה' אלקים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים", 'חסידים' לא נאמר, אלא 'ענוים', מכאן שענוה גדולה מכולן.

תנו רבנן, מוכרין להן אילן על מנת לקוץ וקוצץ, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוכרין להן אלא אילן כשהוא קצוץ. מוכרים להם שחת שהיא תבואת חיטין ושעורין קודם שתמלא בגרעינים, רק אם זה על מנת לגזוז וגזוז, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוכרין להן אלא גזוזה. וכן מותר למכור להם קמה על מנת לקצור וקוצר, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוכרין אלא קצורה.

ומבאר הגמרא שהוצרכה הברייתא להביא את כל המקרים, שאם היו משמיעים רק באילן, היה מקום לומר שבזה רבי מאיר חולק, כיון שהגוי לא מפסיד כשהאילן מחובר וייתכן וישהנו ונקרא שחונה בקרקע. אבל בדברים אחרים שאם משהה אותם הוא מפסיד ומודה לרבי יהודה שמותר. ואם היו משמיעים בשניהם, היה מקום לומר שרק בהם התיר רבי יהודה, כיון שאין רואה רווח בהשהייתם. אבל שחת שכשמששהה אותה היא גודלת היינו אומרים שמודה לרבי מאיר ואוסר. ואי היו משמיעים בשחת, היינו אומרים שבדברים האחרים שלא ניכר שבהם מודה

לרבי יהודה, לכן הוצרכו לכתוב כולם.

הסתפקו חכמי הישיבה, האם אסר רבי יהודה למכור בהמה על מנת לשחוט שיש חשש שישהנה אצלו ודווקא באילן שחת וקמה מתיר שהם אצל היהודי, או שמתיר ואין חילוק? והביאו ראיה מהברייטא ששנינו, גוי שרוצה לקנות בהמה על מנת לשחוט, מתנה עמו היהודי בפירוש ושוחט, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוכרין לו אלא שחטה.

